24՝ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6524 — 23 ՅՈՒՆԻՍ 1907 — ՇԱԲԱԹ — 25 ՋԷՄԱԶԻ-ԻԼ-ԷՎՎԷԼ 1325 — 6 JUILLET 1907 — 24me année № 6524

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
"ԱՐԵՒԵԼՔ" ՕՐԱԹԵՐԹԻ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ 80 Գրշ.
ԴԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 100 »
ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 35 Ֆրֆ.
ԹԱՂԱԹԱՅԻ ԴԻՄԱԽԸՐԸ ՄԻԱՅՆ ԱՐՔԱՅ
20 հատ 1 գրուշոց փող
1 մեծ. հատուած կ'քսդուցուի

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

اره ولك
درعبه ده غلاطه اداره ولك غزته سی اداره خانه سی

DIRECTION
DU JOURNAL ARMÉNIEN
"ARÉVELK"
CONSTANTINOPLE - GALATA

10 PARAS

ՊՈՒՏՏԱ
ԵՒ ՊՈՒՏՏԱՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հոգեշրջութիւն, ճգնաւորութիւն և Կոդամայի ճգնաւոր դառնալն ու առաջին աշակերտները. — Կոդամա - Պուտտային եղած յայտնութիւնը. — Պուտտականութեան սկզբնաւորութիւնը։

Ռ.

Հոգեշրջութեան գաղափարը Պուտտայէն շատ առաջ գոյութիւն ունէր հին կրօնքներու մէջ։ Ցայտնի չէ թէ ո՞րը և ո՞ւր առաջին անգամ ծագած է ան։ Կանքը երաղ համարող կրօնաւորներ և անձեր կ'ընդունէին որ մարդկային հոգին կենդանական աշխարհի մէջ պէտք է թափառի բոյսերու և կենդանիներու մէջ մտնելով, մինչեւ որ բոլորովին մաքրուի մեղքէն և անզգայ վիճակի մը վերածուի ու այս ձեւով երջանիկ ըլլայ։ Մեկամաձոտ Հնդիկները ամբողջ կենդանական կեանքը տանջանքի և մահուան չղթայում մը կը համարէին։ Ինչպէս յայտնի է, Ցունաց փիլիսոփայական դպրոցներէն հոգեշրջութեան վարդապետութեան հաստատողն ու քարոզիչն եղան Պիթագորեանք։ Պիթագորաս իր այս տեսութիւնը անշուշտ Եգիպտոսէն կամ արեւելքէն բերած էր։ Արեւմտեան ժողովուրդներուն քով հոգեշրջութեան գաղափարը սիրալիր ընդունելութիւն չգտաւ. մինչդեռ արեւելեան կրօնքներու մէջ ան դաւանանքի կամ վարդապետութեան ձեւ առաւ։ Հնդկական հին կրօնքին մէջ եղած հոգեշրջութեան վարդապետութեան համաձայն չար ու բարի անձերուն հոգիները ստորին կամ բարձր դասու կենդանիներուն մէջ կը շրջէին։ Զարերը հեղհեղաբ անասուններու և գազաններու կը վերածուէին. իսկ բարիները համաւաւոր անձերու մարդկութեան մեծ բարերարներ կը դառնային։

Հնդկական կրօնքին փիլիսոփայութեան անցաւ հոգեշրջութեան գաղափարը և իբր բացարձակ ճշմարտութիւն քննադատութեան անգամ չենթարկուեցաւ։ Եւրոպական ազգերու փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ ալ կան այսպիսի գաղափարներ, որոնք հին գպրոցներէն մնացած են և առանց քննադատութեան, նոյն իսկ արդի դրութեանց մէջ ընդունուած։ Հնդկական փիլիսոփայութիւնը հոգեշրջութեան վարդապետութիւնը աւելի ամրանդեց և ընդարձակեց մանաւորապէս այն պատճառով, որովհետեւ Հնդիկները հայեցողական կեանքի սիրահար են եղած ընդհանրապէս և անոնցմէ չատերը ընդհանրական խնդիրներով այնքան զբաղած են, որ իրական աշխարհը մոռնալով մարդկութեան ասուռածային կարողութիւններ վերագրած են և մոգութեամբ ու կախարդութեամբ բնութեան տէր կարգել կ'ուզեն զայն։ Այս է պատճառը որ կախարդութիւնը ո՛չ մէկ երկրի մէջ այնքան զարգացած է, որքան Հնդկաստանի մէջ։

Աստուածային ճանաչողութեան և հրաշագործութեան հասնելու միակ միջոցը ճգնութիւնն էր։ Շատեր այնպէս կարծած են որ քրիստոնէական ճգնաւորութեան կամ վանականութեան գաղափարը ինքնատիպ է, բայց այս տեսութեան սխալ ըլլալը բացայայտ կ'երեւայ հնդկական ճգնաւորութեան պատմութենէն։ Հնդիկներու համար ճգնաւորութիւնը զգայականութենէ և աշխարհի ունայնութենէ հրաժարում մը, կամ բնական զգացումներու սպանմամբ ասուռածահաճոյ գործ մը և վերջապէս կրօնական կեանքի ձեւ մը չէր միայն, այլ հոգեկան թռիչքի մը նախապատրաստութիւն և անհրաժեշտ պայման արարչագործական առեղծուածին մէջ թափանցելու, գերբնական գիտութիւն ձեռք բերելու և հաստատակամ մարդոց համար կրօնափիլիսոփայական մտածողութեան և կեանքի հիմը։ Ճգնաւորը յաղթականի գերագոյն հաճոյքը կը զգայ՝ սպանելով կամ խեղդելով իր մէջ եղած աշխարհային ցանկութիւններն ու ձգտումները, որոնց կապով սովորական մարդիկ շղթայուած են։ Բնութեան տէր դառնալու ձգտումով, ճգնաւորները իրապէս իրենց մարմնոյն հետ հոգին ալ կը տկարացնէին, և այսպէսով ցնորակոծ, մտապատիր կեանք մը վարելու ունակ կը դառնային։ Մինչեւ այժմ կատարեալ ճգնաւոր մը գիտութեան և փիլիսոփայութեան իրական ծառայութիւն մը մատուցած չէ երբեք։

Կոդամա իր անձին մէջ հոգեկան ներքին խաղաղութիւն ձեռք բերելու համար հրաժարեցաւ իր հարազատներէն և պարագաներէն, և օր մը գաղտնի տունէն հեռացաւ իր հաւատարիմ ծառայ՝ Խաննայի հետ, Անսամ գեղին քով անոր տուաւ իր ձին և զարդերը, և հակառակ Խաննայի բոլոր պաղատանքներուն՝ զայն քովը չպահեց, այլ ղրկեց տուն, Քաբելավատեռ։ Կոդամա կարեց իր երկար մազերը, իր զգեստները մուրացկանի մը հետ փոխանակեց և Մակատա կոչուած երկրին մէջ քանի մը ճգնաւոր-փիլիսոփաներու հանդիպեցաւ, որոնցմէ Ալպա և Ուտաքա իր առաջին ուսուցիչներն եղան։ Այս և այլ փիլիսոփայական դրութիւններ գոհ չթողուցին Կոդաման, որ որոշեց ինքնայատուկ կրօնափիլիսոփայական դրութիւն մը հիմնել և ճանաչողութեան և մեղաց փրկագործութեան նոր ճամբաներ հարթել։ Այս նպատակով Ուրուվէլա գնաց և հոն հինգ աշակերտներով խիստ ճգնական կեանք վարեց, շրջանակ Հնդիկներու քով սուրբի համբաւ հանելով։ Սակայն դեռ յայտնութիւն մը եղած չէր անոր, ճանաչողութիւն ձեռք չէր բերած ան։ Կրօնական հիմնադիրներ յայտնութիւն մը ձեռք բերելէ առաջ սովորաբար սատանայի դէմ պայքար կը մղեն ու կը յաղթեն։ Առասպելի մը մէջ պատմուած է որ Կոդաման կռիւ մղեց փոքրիկ Մարայի դէմ, զոր կարելի է պարսկական կրօնի Ահրիմանին կամ մեր հեթանոսական կրօնի Արհմնի հետ նոյնացնել։

Օր մը Կոդաման հայեցողական մտամփոփման ժամանակ ուշաթափուեցաւ. իր աշակերտները կարծեցին թէ ան մեռած է. բայց երբ ինքզինքը գտաւ՝ հրաժարեցաւ ճգնական կեանքի խստապահութենէ։ Անոր աշակերտները զայն ուխտադրուժ համարելով հեռացան։ Փորձիչ Մարա կարծելով թէ արդէն յաղթանակը տարած է, չար ոգիներու խումբ մը ղրկեց անոր դէմ. այսպէս սկսաւ այն հսկայական պայքարը որուն նմանը կը տեսնենք ասուրաբաբելական գրականութեան Բիւլուի (Բէլ) և Դիամատի կռուին մէջ (տես Տօքթ. Թոփճեանին «Ս. Գիրք և Բաբելոն» ուսումնասիրութիւնը հին Լոյսին մէջ)։ Այս պայքարէն ծովերը ալեկոծուեցան և մինչեւ երկինք բարձրացան, արեւը խաւարեցաւ։ Սակայն Կոդաման ընդդիմացաւ և իր նախորդ բնակավայրը թողուով Նէրանքարա գետին եղերքը եկաւ հաստատուեցաւ, ուր գեղջկուհի մը անոր կերակուր հրամցուց՝ թուղի հսկայական ծառի մը տակ։ Կոդաման սկսաւ մտածել իր ապագայ գործունէութեան վրայ, և վերջապէս իրիկունը արեւամուտին սկսաւ այն յայտնութիւնը, որ անոր քարոզած ապագայ կրօնին հիմը պիտի ըլլար և որուն երկար առնէ ի վեր կը բաղձար ինքը։ Դիւերուան առաջին մասին մէջ Կոդաման տեսաւ այն բոլոր արարածները, որոնց մէջ իր հոգին բնակած էր սկիզբէն ի վեր և երկրորդին մէջ տեսաւ դժոխքն ու երկինքը, որոնց մէջ կը թափառէին չար ու բարի հոգիներ։ Դիւերուան երրորդ մասին մէջ տեսաւ ան վերջապէս մարդկային կեանքի բոլոր տառապանքներն ու դաղտնիքները, մեղաց ծագումը և անկէ փրկուելու միջոցները։ Մանաւանդ Ցայտնութեան այս վերջին մասը պուտտայականութեան հիմնական վարդապետութիւնները կը պարունակէ։

Պուտտա կամ Լուսաւորեալն իրեն եղած Ցայտնութեան ճշմարտութիւնը ճանչնալէն ետքը ներքին պայքար մը մղեց՝ զայն իրեն համար պահելու կամ ժողովուրդին քարոզելու համար, որ բուն և ճշմարիտ կրօնէն անջատուած էր արարողութիւններով, պահքով, զոհերով և քրմական դասակարգով։

Ճգնաւոր փիլիսոփան նոր կրօնի մը և փիլիսոփայական դպրոցի մը հիմնադիր պիտի ըլլար։ Կոդաման պէտք է դառնար խումբ մը աշակերտներով և քանի մը դիրքերով։ Փիլիսոփայութիւնը և կրօնը իրարու շատ կը նմանին։ Առաջինը մասնաւոր չրջանակի մը կրօնն է, երկրորդը՝ ժողովրդեան մը կամ բազմաթիւ ազգերուն դիւրամատչելի փիլիսոփայութիւնն է։ Պուտտայի պէս կրօնի հիմնադիրները սովորական փիլիսոփաներէ անհամեմատ բարձր են. անոնք ճշմարիտ համաշխարհային իմաստուններ են, մեծ մարդասէրներ, որոնք ոչ միայն կ'ուսումնասիրեն, այլ և հոգի հոգիներու ամբողջ թափով մարդկութեան ազնուացման կ'աշխատին, արհամարհելով ամէն ծաղր ու ծանակ և թշնամութիւն։

Արդի մարդիկ չեն կրնար ըմբռնել հին կրօնքներու հիմնադիրներուն էութիւնը, մինչեւ որ իրենց ժամանակի միջավայրին գաղափարներուն և զգացումներուն չծանօթանան։ Հին ասեններէ մնացեալ օրքան հանճարներ կան, որոնք մեզ այսօր գրեթէ անըմբռնելի են։ Պուտտայի հնդիկ կենսագիրները իրաւամբ կը գովեն անոր մարդասիրութիւնն ու անձնուիրութիւնը։ Մարդասիրութեան զգացումը Պուտտայի վարդապետութեան հիմը կը կազմէ։

Երկար խորհրդածութիւններէն ետքը Կոդաման որոշեց իր Ցայտնութիւնը աւետել հնդիկ ժողովուրդին։ Այս նպատակով ճամբայ ելաւ դէպ ի Պէնարէս, ուր քանի մը աշակերտներ ունէր արդէն։ Ճամբան հանդիպեցաւ Պրահմանի-մը, որ նախ անոր լուսաւոր դէմքէն հրապուրուեցաւ, բայց ետքը լսելով Կոդամայի նպատակը թէ ան կ'ուզէր երկնային արքայութիւնը տարածել, հեռացաւ անկէ։ Կոդաման չյուսահատեցաւ. Պէնարէս հասնելէն ետքը գտաւ իր աշակերտները, որոնք գայթակղած էին անոր նկատմամբ։ Պուտտա իր նոր վարդապետութիւնը աւետեց անոնց ոգեւորեալ ճառով մը, զոր լսելու համար, ըստ առասպելին, լեռներ խոնարհեցան, երկնային ոգիներ խմբուեցան, զեփիւռը ծաղիկներու բուրմունքը տարածեց։

Պուտտայի այս առաջին քարոզը հետեւեալ բառերով կը սկսի. «Բացուած են դռները, միտ դրէ՛ք, ո՛վ վանականք, մեղաց փրկութեան ճամբան գտնուած է։ Ես կը վարդապետեմ, և եթէ դուք ինձ հետեւիք, կարճ ատենուան մէջ դուք կատարելութեան պիտի հասնիք։» Պուտտա անոնց բացատրեց որ արդարութիւնը կարելի է ձեռք բերել բարոյական ճամբէն ընթանալով. զգայական հաճոյքներէ և շռայլութենէ ու չուայտութենէ պէտք է հրաժարիլ այնչափ որչափ անօգուտ տեղը ինքզինքը տանջելէ։ Առաքինութեան և արդարութեան այս միջին ճամբան կը յիշեցնէ Արիստոտէլի վարդապետութիւնը. «Ամէն ծայրագոյութեանց միջինը՝ առաքինութիւն է»։

ԿՐՕՆԱՍԻՐ

ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ՝ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ(*)

Ե. դարուն, Ս. Մեսրոպի կողմէ՝ գրերուն գիւտէն առաջ Հայոց եկեղեցական լեզուն Ցունարէն կամ Ասորերէն էր. ԺԱ. դարուն սկիզբները Լեհաստան, Հունգարիա, Իտալիա գաղթող Հայերն ալ իրենց բնակած երկիրներուն լեզուները խօսած են։ Ցետոյ իրենց վաճառականական գործերուն պատճառաւ, օտար երկիրներու հետ աւելի սերտ յարաբերութեան մտած՝ ըլլալով, օտար լեզուներու իրենց մէջ տարածումը զարգացած է։ Միւս կողմէ տոհմային բնաձին յարմարութիւնը այս տարածման նըպաստած է, որովհետեւ Հայը, օտար լեզուները կարճ ժամանակի մէջ և լաւ սորվելու բնական ձիրքը ունի։ Այս օրուան օրս, հայ վարժարաններուն և դըպրոցներուն մէջ, մայրենի լեզուէն զատ, երեք կամ չորս լեզուներ կ'աւանդուին, և քիչ կը գտնուին աշակերտներ, որոնք ամէնէն քիչը երեք կամ չորս լեզու չը գիտնան։ Այս օտար լեզուներուն մէջ գերմաներէնն ալ ունի իր կարեւորութիւնը, և կ'ուսուցուի Կ. Պոլսոյ և գաւառներու գլխաւոր հայ վարժարաններուն մէջ. ինչպէս Բանկալթիի Վիեննական Մխիթարեանց վարժարանը, Իզմիրի Վիեննական Մխիթարեանց վարժարանը, Դաթարգիւղի Վենետկոյ Մխիթարեանց վարժարանը, Սկիւտարի Պէրպէրեան վարժարանը, Բերայի Ս. Գր. Լուսաւորիչ վարժարանը, Կեդրոնական վարժարանը, Բերայի Անարատ Յղութեան քոյրերուն վարժարանը, ինչպէս նաեւ Կարնոյ Սանասարեան վարժարանը և Արմաշի Դպրեվանքը, և ուրիշ դպրոցներ։

Առաջին անգամ գերմաներէն լեզուն աւանդող վարժարանը եղած է Վիեննական Մխիթարեանց վարժարանը, ուր արդէն անցեալ դարուն կէսին գերմաներէն կ'ուսուցուէր։ Այս թուականէն առաջ — և վերջն ալ — գերմաներէն լեզուն ուրիշ հայ վարժարաններու մէջ անծանօթ էր, և հաղիւ քառորդ դար առաջ ընդունուեցաւ։ Սակայն գերմանական վաճառականութեան օրէ օր յառաջդիմելը, Հայոց պէս վաճառական ազգ մը ստիպեց որ գերմաներէն լեզուն ուսումնասիրէ եւ սորվի։ Անկէ ի վեր հայ աշակերտներու և աշակերտուհիներու ստուար բազմութիւն մը գերման ուսումնարանները կը յաճախէ։ Գերման Ռէալական վարժարանին, աւստրիական վարժարանին, Ս. Կէորկ վարժարանին և աւստրիական մայրապետներու վարժարանին աշակերտներուն ու աշակերտուհիներուն կարեւոր մէկ մասը Հայերէն բաղկացեալ է։

Պէտք է, սակայն, խոստովանիլ թէ գերմաներէն լեզուին հայ վարժարաններու մէջ աւանդութիւնը, այս օրուան օրս դեռ բարձր աստիճանի մը չէ հասած, և շատ կը տեսնենք այս՝ եթէ զայն ուրիշ լեզուի մը հետ, գաղղիերէնի հետ զոր օրինակ, բաղդատենք։ Այս բաղդատութիւնը, սակայն, շատ ճիշդ պիտի չըլլար, որովհետեւ Հայերը շատոնց արդէն գաղղիերէն լեզուին տեղեակ էին, մինչդեռ գերմաներէնին դեռ նոր ծանօթացած են։ Գաղղիացի վանականներ՝ որոնք Փոքր Ասիոյ մէջ վանքեր հաստատեր էին, իրենց լեզուն Հայոց մէջ տարածեցին։ Ժ.Բ. և ԺԳ. դարերուն, գաղղիերէնէ թարգմանուած հայ ձեռագիրներ կը գտնենք։ Այս թուականէն ի վեր, որ է ըսել ԺԵ.ը դարէ ի վեր, առաւել կամ նուազ Հայեր գաղղիերէն խօսած են, և գերմաներէնէն՝ իրենց մէջ համեմատաբար նոր է։ Հայ վարժարաններու մէջ՝ ոչ թէ միայն գերմաներէնէ շատ աւելի գաղղիերէն կ'ուսուցուի, հապա նախ, բարձրագոյն գիտութեանց դրքերը գաղղիերէն լեզուաւ են, որով այս վերջինը աւելի մեծ տարածութիւն կը ստանայ։ Իրաց առեալ Վիեննական Մխիթարեանց վարժարանը՝ ուր գերմաներէն լեզուին ուսման մեծ կարեւորութիւն կը տրուի, պէտք է ըսել որ միւս հայ վարժարաններու մէջ գերմաներէն լեզուն անբաւական և մակերեսութեան եղած է մինչեւ այսօր։ Սակայն օրէ օր աւելի կարեւորութիւն կը տրուի անոր։

Գերմաներէն լեզուին աւանդութեան մէջ, Հայերը ընդհարապէս օտար դասագրքեր գործածած են և կը գործածեն, բայց կան նաեւ հայերէն վարդապետութեամբ գերմաներէն դրքեր, ի մասնաւորի Բերականութիւններ։ Առաջին այս տեսակ քերականութիւնն է Հինա Օղլու բրօֆէսօրին (Վենետիկ 1830ին տպուած)։ Տանը-չորս տարի վերջը լոյս տեսաւ Հ. Սդենեանի Բերականութիւնը, Վիեննա 1844ին։ Վերջին գերմաներէն լեզուի քերականութիւնն է Հ. Զաքարեանինը (Վիեննա 1890)։ Միակ գերմաներէն-հայերէն բառարանը 1890ին Վիեննա տպուած է։ Գերմաներէն լեզուն միայն Կ. Պոլսոյ կամ գաւառներուն մէջ չէ տարածուած. Իւսասատանի Հայոց մէջ ալ մեծ դեր ունի։ Բազմաթիւ Կովկասցի երիտասարդներ՝ Գերմանիոյ կամ Աւստրիոյ համալսարաններուն մէջ կ'ուսանին։ Էջմիածնի վարդապետներէն շատեր վերջի ժամանակներս՝ իրենց ատուռաձարանութեան ուսումնքը գերմանական համալսարաններու մէջ կ'առնեն։ Աւելորդ է խօսիլ Վիեննայի Մխիթարեանց վրայ, որոնց քով գերմաներէն լեզուն՝ իրենց Թրքեատ մէջ 1773ին և Վիեննայի մէջ 1810ին հաստատուելէն ի վեր երկրորդ մայրենի լեզու մը եղած է։

Եթէ ազգի մը մէջ՝ լեզուի մը կարեւորութիւնը կրնայ թարգմանութիւններէն դատուիլ, կարելի է հայ գրականութեան մէջ գերմանացի ամենամեծ հեղինակներու գործերը գտնել։ Գիւրաբեր Մեսսիականը, կէօթէի Հերման և Soroپkան և Վերթեր, Ուլանդ, Շիլլէրի, կէօթէի չատ մը երգերը, բանաստեղծութիւնները, և ուրիշ գլուխ-գործոցներ հայերէնի թարգմանուած են։ Դուցէ զարմանալի թուի թէ հայերէն գործերն ալ գերմաներէնի թարգմանուած ըլլան, սակայն իրողութիւն է։ Բաց ի գրաբար թարգմանուած գրքերէն՝ որոնք միայն գիտուններուն համար կարեւորութիւն մը ունին, կան նաեւ շատ մը վէպեր և բանաստեղծութիւններ՝ որոնք գերմաներէնի թարգմանուած են։ Բազմաթիւ հայ գիտնականներ գերմաներէն լեզուաւ լուրջ ուսումնասիրութիւններ գրած են։ Պէտք է յիշել վիեննական Մխիթարեաններ — Հաճ՝ Տէրվիշեան, Պարոնչ, Գալէմքարեան, Մէնէվիշեան, Տաշեան, յետոյ Խալաթեանց և ուրիշ բրօֆէսէօրներ, ինչպէս նաեւ Տէր-Մովսէսեանց, Տէր-Մկրտիչեանց, Քարամեան, Կանայեան, Յովսէփեանց, Տօքթ. Թոփճեան եւն.։ Նաեւ Դեանցեցեան և Յովհաննէսեանց, երկուքն ալ Տօքթ. Ֆինկի հրատարակած Հանդէս հայագիտութեանին աշխատակիցները։ Շատ տարիներէ ի վեր հայ բրօֆէսէօրներ գերմանական համալսարաններու մէջ դասաւանդութիւն ունին։ Հինա Օղլու 1830ին առնելը, Վիեննայի Թերեզիանումին մէջ Թրքերէն լեզուի ուսուցիչ էր. ուրիշ մը Հալլէի համալսարանին մէջ հանքաբանութեան ուսուցիչ էր և Խալաթեանց այս օրուան օրս Հայաէլպէրիի համալսարանին մէջ արաբերէն, հայերէն և ռուսերէն լեզուներու ուսուցիչ է։ Գերմաներէն լեզուն գլխաւոր դեր ունի հայ լրագրութեան մէջ, և անհրաժեշտ է անոնց համար։ Իւրաքանչիւր խմբագրատան մէջ մէկ կամ աւելի խմբագիրներ գերմաներէն թերթերու թարգմանութեամբ կը զբաղին։

Վաճառականութիւն, ուսմունք և գրականութիւն Հայուն ուշադրութիւնը իրենց վրայ կը հրաւիրեն։

Եթէ կարելի ըլլար, Հայոց մէջ գերմաներէնի ունեցած կարեւորութիւնն այս համեմատութիւններէն դատել, դժուար պիտի ըլլար զայն ըմբռնել։

Այս կարեւորութիւնը, պէտք է ըսել դեռ փոքր է։ Ապացուցանելու համար զայս՝ եթէ հարիւր աշակերտ առնենք, ութսունը գաղղիերէն կը խօսի և հաղիւ քանը գերմաներէն, և թէպէտ գերմանական համալսարաններ յաճախող հայ ուսանողներուն թիւը շատ քիչ չէ, սակայն և այնպէս, գաղղիական համալսարաններ և ակադեմիաներ յաճախող ուսանողներուանը շատ աւելի ստուար է։ Ասոր պատճառը չի կրնար ուրիշ բան ըլլալ՝ բայց եթէ իրենց գերմաներէն լեզուին անբաւական տեղեկութիւնը, և անտարակուսելի է՝ որ եթէ Հայերն աւելի լաւ գերմաներէն գիտնային, աւելի բազմաթիւ կ'ըլլար իրենց թիւը գերմանական համալսարաններուն մէջ։

Հայերը գերմաներէն լեզուի ուսումը ինքնաբերաբար իրենց կրթ. ծրագրին մէջ առած են, և ցաւալին այն է որ գերման ազգը և գերման կառավարութիւնը այս մասին հայ վարժարաններուն ամենեւին օժանդակութիւն մը չեն մատուցած, ո՛ւր մնաց որ դրականապէս օգնէին, ինչպէս որ կ'ընեն՝ այնչափ յաղթութեամբ Գաղղիացիներն ու Իտալացիները հինուց ի վեր։

Արդէն՝ որչափ որ գերման վաճառականութիւնը և ճարտարարուեստը Արեւելքի մէջ տարածուին, Հայերն ա՛լ աւելի լաւ պիտի ուսանին գերմաներէն լեզուն ու անոր պիտի տան այն կարեւորութիւնը՝ որուն արժանի է։

ԱՐՇԱԿ ՍԵՂԲՈՍԵԱՆ

(*) Ծ. Թ. — Ինչպէս խոստացած էինք մեր երեկուան նկարագրութեան մէջ, կը փոխանցենք հրատարակել այս ամիսի և շաբթուան ուսումնասիրութիւնը զոր գերմաներէն լեզուաւ կարգաց Վիեննական Մխիթարեան Հայոց Բանկալթիի վարժարանին այս տարուան շրջանաւարտներէն Պ. Արշակ Սեղբոսեան, հինգշաբթի օրուան դպրոցական հանդէսին մէջ։

ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿԸ
(ՏԻԵԶԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ)

Գրեց՝ Ֆելիքս Լոպէզ

Ցառաջիկայ յուլիս 6, (այսօր) Հրատ Մոլորակը՝ իր շրջանին մէջ՝ երկրիս ամենէն մօտ կէտին մէջ կը գտնուի։ Գիտական աշխարհը մեծապէս հետաքրքրուած է այժմ այս մոլորակով։ Ամէն ատեն մարդիկ հետաքրքիր եղած են թէ Հրատի մէջ կամ երկնային ուրիշ մարմիններու մէջ բնակչութիւն կա՞յ թէ ոչ։ Շատեր անօգուտ կը համարին, սակայն, այս խնդրոյս վրայ մտածել։ Բայց այն գիտունները որ փոքր և մեծ աշխարհներու մէջ դտնուած կեանքը կը ճանչնան, չեն կարծեր որ կեանքը պարփակուած ըլլայ մի միայն այս երկրագունդիս վրայ և իր ամենեղեն ծակ ու ծուկին մէջ։ Կեանքը նպատակն է մեծ Արարչագործութեան։ Եթէ կեանք չըլլար, տիեզերքն ամբողջ պակասաւոր գաղափար մը եղած պիտի ըլլար։ Երկնից լուսազարդ կամարը բընութեան մեծ բանաստեղծութիւնն է, որուն մէջ ամէն արեւ հրավառ տաճար են և կերպարուան ամէն ժամանակ կամիջոցներ վայրկեաններ են յարիտենականութեան համար։ Երկրագունդս իր ամբողջ կենդանականութեամբ ամենափոքրագոյն մէկ պատկերն է տիեզերքին։ Ինչ որ մեզ կը ցուցնեն մանրացոյցով տեսնուած աշխարհները, ինչո՞ւ նոյնը չըլլան խոշորացոյցով տեսնուածները։ Բնութիւնը կը սիրէ թէեւ զանազանութիւնը, բայց տիեզերքի մէջ ամենուրեք միեւնոյն օրէնքին համեմատ գործած է և կը գործէ, որ կատարեալ ներդաշնակութիւն մը կը կազմէ բովանդակ արարչութեան մէջ։ Տիեզերագիտական ամենանուրբ գործիքներ և լուսընկալ տախտակներ վերջերս շատ ընդարձակեցին մեր մտաւորական հորիզոնը։ Ընդունինք թէ միլիառաւոր արեւներուն մէջ մէկ մոլորակ միայն բընակչութիւն ունեցած ըլլայ. այդ պարագային, դարձեալ բազմաթիւ պիտի ըլլան բնակիչ ունեցող աշխարհներ, քանի որ անհաւասարի է տիեզերքի արեւներուն բազմութիւնը։

Երկնային մարմիններու բնակելիութեան խնդիրը բնութեան կողմէ մարդկային խուզարկման ոգւոյն ընծայուած մեծագոյն խնդիրն է։ Ամէն դարու գիտուններ նուիրական պարտաւորութիւն ունեցած են իրենց քննել այդ խնդիրը, վասն զի մարդուս համար անսահման մխիթարութիւն մըն է, գիշերային ու խաղաղիկ լռութեան մէջ փոխանակ իր միաքը, իր զգացումները և իր փափաքները անհնութեան խորերուն մէջ անպատակ կերպով խորասուզելու, միւնոյն զգացումներով մտածել տիեզերքի վրայ։ Պիտի գայ ժամանակը զոր գուշակեցին Ցլամարիոն և ուրիշ հռչակաւոր խուզարկուներ, ուր մեր դրացի մոլորակներուն օդի փոփոխութիւնները և ֆիզիկական կազմակերպութիւնը այսօրուանէ աւելի լաւ ու մօտէն պիտի տեսնենք կատարելագործուած գործիքներու միջոցաւ. այդ օրը պիտի լուծուին նաեւ Հրատը շրջապատող գաղանիքները, այն ատեն աւելի լաւ պիտի ճանչնանք մեզ դրացի այդ մոլորակը։ Զոր երկար տարիներէ ի վեր մեծ հետաքրքրութեամբ կը քննենք, կարծելով թէ ան ալ մեր երկրագունդին պէս մտածող և զգացող էակներ ունի իր մէջ, և ահա այդ մոլորակն է որ յուլիս 6ին (Ն. Տ.) իր կարմրորակ լուսով պիտի փայլի երկնից վրայ։ Դիտունները հեռադէտ գործիքներով պիտի քննեն զայն, նոր բաներ պիտի գտնեն և հրատարակեն։ հազարաւորներ պիտի խօսին դարձեալ Հրատի այն ջրանցքներուն վրայ որոնց մասին շատ բաներ գրուած են արդէն, պիտի խօսին այն հիանալի էակներուն վրայ, որ կը բնակին Հրատի մէջ։ Հրատին այդ ջրանցքները մարդոց երեւակայութեան մէջ հաւատալի հաւատալի ընելու պատճառ եղան։ Բայց ատոնք գիտուններուն համար իսկ առեղծուածային քաներ են դեռ։

Հրատ մոլորակը 15 տարին անգամ մը 55 միլիոն քիլօմեթր կը մօտենայ երկրիս. 1907էն մինչեւ 1909 այսպէս պիտի ըլլայ և ինչպէս ըսինք, տիեզերագէտները շատ նոր գիւտեր ընել կը յուսան, օգտուելով այս մօտաւորութենէն։

Մեր արեգակնային դրութեան մոլորակներէն Հրատն է միայն որ կը նմանի մեր երկրագնդին, ինչպէս յայտնի է, Հրատը մեծութեամբ երկու անգամն է մեր լուսնին. և աբեւու չորրդ իր շրջանագծին տրամագիծը կը՝ն սպառնին է երկրագնդի շրջանագծին։ Բայց Հրատին շրջանագիծը փոքր ինչ ձուաձեւ է։ Խուզարկուներ նախ ըսին թէ այդ մոլորակը մթնոլորտ չունի։ Նոր խուզարկուներու մէկ մասն ալ կ'ըսեն թէ չոգի չկայ անոր մթնոլորտին մէջ և ասիկա պատճառ է Հրատի մէջ բնակիչ չգտնուելուն, վասն զի ուր որ մթնոլորտ չկայ կամ շատ անսոր է մթնոլորտը, հոն մարդկային էակ չկրնար ապրիլ։ Հրատի մէջ մթնոլորտի գոյութեան խնդիրը վիճելի է դեռ գիտուններուն մէջ։ Հեռադիտակը կը ցուցնէ մեզի թէ ջուրն ու ցամաքն անհաւասար կերպով բաժնուած են հոն. ցամաքը լայն գօտի մը ձեւով շրջապատուած է անոր հասարակածի մասին վրայ։ Հրատի վրայ մեր երկրագունդին ովկիանոսներուն նմանող ծովեր չկան, այլ ծանծաղ ծովածոցեր, և բեւեռներուն կողմերն ալ բաց ծովեր որոնք բեւեռային քնարական արշաւանքներու համար մեծ դիւրութիւն պիտի ընծայեն, եթէ ատոնք կան հոն։ Հրատի մակերեսը հարթ է. հեռադիտակը ո և է լեռնաշղթայի ստուերը չի ցուցներ։ Մեր երկրագունդը միլիոնաւոր տարիներէ ետք պիտի հարթուի, վասն զի օդի խըստութիւններն ու լեռնային հեղեղներն են որ կը փչրեն ժայռերը։ Հեռադիտակէն կ'իմանանք թէ Հրատի մէջ կը սառի, կը ձիւնէ և կը հալի. և բեւեռներուն մօտ կը տեսնուին փայլուն ճերմակ կլոր բիծեր, որոնք ամրան ատեն կը կորսնցնեն իրենց մեծութիւնը և զոր մենք «բեւեռային գլխադակ» կ'անուանենք։ Բայց սպիտակ փոքր ուրիշ բիծեր ալ կան Հրատին ուրիշ մասերուն վրայ, որոնք մերթ կը գոյանան՝ մերթ կ'անհետանան։ Ըսուած է նաեւ թէ Հրատի մթնոլորտին մէջ ամպ չի կազմուիր։ Բայց եթէ ամպ չըլլայ, չի անձրեւեր և հետեւաբար անոր բեւեռներուն վրայ տեսնուած «սպիտակ գլխակ»ները անկարելի է որ սառոյցներ եղած ըլլան. բայց ի՞նչ են ատոնք ուրեմն։ Ո՛չ, եթէ կարելի ըլլար գիտնալ։ Վերջերս ըսուեցաւ թէ ածխածնի մրուքներ են և այս կը յարմարի Հրատի բարեխառնութեան աստիճանին որ 40-60 աստիճան է զերոյէն վար։ Մոլորակին բեւեռներուն վրայ այս բարեխառնութիւնը բնականաբար աւելի նուազ է։ Հրատ երկրիս արեւէն ունեցած հեռաւորութեան երկու անգամ աւելի հեռու է արեւէն։ Հետեւապէս Հրատի վրայ ամէն ծով, եթէ կայ, սառած ըլլալ պէտք է։ Այս պարագային մէջ, մարդկային էակի գոյութիւնն անկարելի է հոն։

Ուստի պէտք է սպասել յառաջիկայ նոր խուզարկութեանց արդիւնքներուն, տեսնելու համար թէ Հրատի բարեխառնութեան աստիճանը իրօք զերոյէն վա՞ր է թէ վեր։ Առայժմ անոր բնակչութիւնը հաստատող ապացոյցը՝ ջրանցքներն են։

Միլանի մէջ, տիեզերագէտ Պ. Շիապարէլլի 1877-1879ին առաջին անգամ ըլլալով «տեսաւ» այդ ջրանցքները, որով անմիջապէս հետաքրքրեցին թէ ատոնք բանաւոր և խորհող էակներու աշխատութիւններ էին։ Այդ «ջրանցք»ները, դիտողին կ'երեւան մեծ շրջանակի մը կտորներու ձեւով որոնց երկու ծայրերը կա՛մ ծովի մը մէջ կա՛մ ջրանցքին և կամ ծովածոցի մը մէջ կը թափին։ Իրենց մէջ անկիւններ կազմած են և 3-7 այսպիսի ջրանցքներ մէկ կէտի վրայ կեդրոնացած են. իրենց երկայնութիւնն է 1000-5000 և լայնութիւնն ալ 100 քիլօմեթր։ Այդ ջրանցքները սեւ գիծերու պէս կ'երեւան և իրենց ամբողջ լայնութեան մէջ հաւասարութիւն մը ունին։

Շիապարէլլի 1877 սեպտեմբերի մէջ տեսաւ թէ Հրատի հարաւային մասին մէջ Սիմուս ջրանցքը յանկարծ անհետացաւ. և 1879ին վերջապէս երեւցաւ իր ամբողջութեամբ

ու ձմրան մէջ առանց մէկ թելը անհետացաւ։ Բայց Շեթաբրէլլի կրկնակ այդ երկու գիծերուն մէջ փայլուն գոյն մը տեսաւ, ինչ որ բուսականութեան վերագրեց։ Սակայն Իտալիոյ հիւսիսային պայծառ ու մաքուր մթնոլորտին մէջ, Իտալացի այս հմայեալ բուզարկուին լաւագոյն հեռադիտակով տեսած այս ամէն մանրամասնութիւնները մեծ յուզում պատճառեցին ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին։

Հրատ բնակիչ ունի. ասոր տարակոյս չկայ այլ եւս. յորէ անտի այդ բնակիչները իրենց ներկայութեան ապացոյցն ալ տուին մեզի։ Հրատի մայրամուտն առեն տեսնուեցան փայլուն բիծեր զորս մարդկային երեւակայութիւնը հսկայ լուսախաղութեան մը վերագրեց Հրատաքնակներէն կազմակերպուած։ Հետեւապէս առաջարկուեցաւ եւլեկտրական մեծ գործիքներով փոխադարձ բարեւ մը զրկել, Հրատի բնակիչներուն ցուցնելու համար թէ երկրագնտիս բնակիչները տեսած են իրենց նշանները և փոխադարձաբար կը բարեւեն զիրենք։ Եւ որ աւելին է, անդրմոլորակային հաղորդակցութիւն մէն ալ հաստատել պիտի փորձուէր այս կերպով։

Բայց ջրանցքներուն և անոնց կրկնումներու մասին հետեւեալ դիտողութիւնները եղան։ Եթեադրենք որ ատոնք իսկական էակներու ձեռամբ դիտմամբ շինուած ըլլան։ Հետեւապէս, հաւանական է որ Հրատի մէջ ալ, ինչպէս էր երբեմն Փարաւոններու երկրին մէջ, ջրաքաշ մեծ գործիքներ կան, ցամաքին ջուր հայթայթելու համար։ Ուրեմն այդ «ջրանցք»-ները ջուրի մեծ ամբարանոցներ են որոնք կը լեցուին ու կը պարպուին, կրկնակ ջրանցքներուն երկու կողմի ցամաքները ոռոգելու համար։

Յիսմարիոն և Լէօվէյ այդ ջրանցքներուն մէջ ոչ միայն յորձանքներ տեսան, այլ՝ Հրատի գարնան եղանակին մէջ առատ բուսականութիւն մը։ Զարմանալին այն է, սակայն, որ մարդկային էակներ կարող կ'ըլլան այդպիսի անագին ջրանցքներ պատրաստել կարճ ժամանակներու մէջ։ Ջրանցքները շատ կանոնաւոր դիրք մը ունին, և կարելի չէ որ բնութիւնը այդ աստիճան կանոնաւոր և ուղղաձիգ ջրանցքներ շինած ըլլայ։ Բայց ասոր համար ալ ըսուեցաւ թէ Հրատի բնակիչները իրենց մտաւորական կարողութեամբ և ճարտարութեամբ հայթայթած տարներու աւելի փորձառութիւն մը ունին քան երկրացիներս, և անոնք մարմնական ոյժի ու կարողութեան տեսակէտով մենէ եռապատիկ աւելի զօրաւոր են։ Հետեւապէս Հրատը ջրաբաշխ ճարտարագէտներու տիեզերագէտներու հայրենիքն է։ Բայց ահա օրին մէկն ալ Բերուէն լուր հասաւ թէ Բիքէրինկ և Տուկկա, երկու համբաւաւոր դիտողներ, չեն ընդունիր Հրատին մէջ ջրանցքներու գոյութիւնը և զանոնք տեսողական պատրանքներ կը համարին։ Սգանիսլաս Մէօնիէ, Բարիզէն, Տուկկաի կարծիքը հաստատելու համար փորձերով ցուցուց թէ ջրանցքներուն կրկնակ երեւումը լոյսի ազդեցութեան արդիւնք է, բայց ջրանցքը կայ։

Դիտումներուն այս յայտարարութիւնները արձանագրելով հանդերձ, ջրանցքներուն գոյութեան խնդիրը առեղծուածային վիճակէ ելած չէ դեռ։ Եթէ ատոնք իրօք գոյութիւն ունին, ուրեմն Հրատ բնակչութիւն ունի. և ջրանցքները այդ բնակիչներուն ձեռքով շինուած են. կամ թէ Հրատ ժամանակ մը բնակիչ ունեցած է և ատոնք ալ մենէ շատ աւելի իմացականութեամբ օժտուած, բայց այժմ անհետացած սերունդի մը աշխատութեան արդիւնքն են։

Բայց ճշմարիտ ու լուրջ գիտութիւնը երեւակայական կը համարի ամէն ինչ որ ըսուած է Հրատի բնակչաց մասին. և ազատ կը թողու ամէն ոք հաւատալ թէ Հրատի բնակիչները գերմարդկային պէտք է համարիլ թէ ոչ։

ԱՒՏՆԻՆ ՖՈՒԳԱՏԵՏՐ

Թաւշեայ ճիճնցած մայաւաւ ները նորոգելու համար պէտք է մայաւէնին մէկ ծայրը տեղի մը կախել եռքը, միւս ծայրն ալ ձախ ձեռքով ամրապէս բռնել և պիճգինի մէջ թաթխուած ասուեակով լաւ մը շփել. անմիջապէս մայաւէնը կը սեւնայ և փայլուն տեսք մը կառնէ։ Շեղած մայաւէնին փայլ տալով հանդերձ, ճնշուած տեղերն ալ կը հարթէ։

"ՕԹԷԼ ՍԱՎՈՒԱ,,
Ի ԲՐԻՆՔԻԲՕ

Այս հանրածանօթ պանդոկը, որ Մեծ Կղզիի բարձունքին վրայ իր գեղատեսիլ դիրքովը կը հրապուրէ բոլոր այցելուները, և ամէն ամառ գոն կը թողու իր բազմաթիւ յաճախորդները, գարնան մօտաւորութեան առթիւ վերաբացուած է արդէն։ Թէ՛ իր սպասարկութեան կանոնաւորութեամբ, թէ՛ իր ճաշակաւոր ու մաքուր կահաւորումով, և թէ՛ մանաւանդ իր ճաշերուն պէսպիսութեամբ ու ընտիր հանգամանքով՝ ՕԹԷԼ ՍԱՎՈՒԱՆ առաջին տեղը կը գրաւէ Բրինքիբոյի օթէյներու շարքին մէջ։

Այս պանդոկին Տնօրէնը, Վարդան Էֆ. Վարդանեան, ինք անձամբ կը հոգէ իր յաճախորդներուն հանգստաւէտութեանը, կենցաղագիտական փափկութեամբ, և երկու սեռի բոլոր այցելուները մեծապէս գոհ կը թողու։ Այն ընտանիքները որոնք կը փափաքին գարնան ու ամրան եղանակը Մեծ-Կղզիի լաւագոյն օթէյներէն մէկուն մէջ անցուցնել, կամ առժամապէս բնակիլ հոն, պիտի գտնեն՝ ամէն գոհացուցիչ պայմաններու հետ նաեւ գինիներու չափաւորութիւն։ 10—8

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Պերլինի թերթերը միշտ մեծ կարեւորութիւն մը կ'ընծայեն Պ. Էթիէնի և Ֆոն Պիւլովի իշխանին տեսակցութեանը։ Պերլիներ Թագեպլաթ կ'ըսէ.

«Շատ հաւանական է որ Պ. Էթիէն միայն նաւարշաւներուն համար Բիլ եկած չէր։ Պ. Էթիէն, որ չաբաթ օրը Ֆոն Պիւլովի իշխանին ներկայացաւ, Ֆրանսայի մէջ գաղթային կուսակցութեան պետն է։ 1902ին, այն թուականին երբ Պ. Տելքասէ Անգլիոյ հետ կը բանակցէր, Պ. Էթիէն Պերլին եկաւ, ուր դժբախտաբար շատ սպասեց որ իրեն հետ տեսակցին։»

Վերոգրեալ թերթը իրեկուան իր թիւին մէջ Բարիզէն հեռագիր մը կը հրատարակէ՝ իր թղթակցէն, որուն սա յայտարարութիւնները ըրեր է ֆրանսացի պետական մարդ մը։

«Պ. Էթիէնի որ և է պաշտօն չէ յանձնուած ո՛չ պաշտօնական և ոչ ալ կէս-պաշտօնական։ Արդէն պէտք եղածէն աւելի կը խօսուի ֆրանքեւգերման յարաբերութեանց վրայ՝ իբրեւ թէ այդ յարաբերութիւնները բնական ու քաղաքավարական չըլլային։ Բոլոր այս պարագաները չեշտելով, սա տպաւորութիւնը առաջ պիտի գայ թէ այս մէջտեղիս անսովոր բան մը տեղի կ'ունենայ։»

Լոճալ Անցայկեր, կը շեշտէ Պ. Էթիէնի կարեւորութիւնը, քաղաքական աղդեցութիւնը և ձեռնհասութիւնը։ Նոյն Թերթին Բարիզի թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ.

«Պ. Էթիէնի մէկ բարեկամը ըսաւ ինձի թէ Պ. Էթիէն բնաւ փափաքող չէ նախարարական ըլլալու, բայց թէ անոր կառավարական ծրագիրը հիմա, անտեսական տեսակէտով, ամէն ատենէ աւելի կարեւորութիւն պիտի ունենայ։ Արդարեւ Պ. Էթիէն կը ձգտի Ֆրանսայի գաղթային ստացուածքները աւելի արդիւնաւոր կերպով շահագործելու՝ նաւագնացութեան մեծ գիծեր հաստատելով, իրենց դրամներուն համար աւելի շահաւոր ձեռնարկութիւններ փնտռող դրամատէրերը քաջալերելով և Ֆրանսայի մէջ առաջ բերելով վաճառականներու սերունդ մը, որ յաջորդէ աւելի պետական պաշտօններու հետամուտ սերունդին։»

Նաղիոնալ Զայրուցկ իր խմբագրականին մէջ, ֆրանքեւգերման յարաբերութեանց վրայ խօսելով, կ'ըսէ.

«Դիտել տուինք արդէն թէ Դերմանիոյ կայսրը ու նախարարապետը Ալճեզիրասի Դեսպանախորհուրդին որոշումները իբրեւ միջադգային պայմանագրութիւն մը կը նկատեն, որուն կիրառումը վերապահուած է հաւաքական ձեռնարկի մը։ Եթէ նկատողութեան առնուին այն ծանրայութիւնները զորս դիւանագիտութեան ու քաղաքականութեան մէջ մատուցած է Պերլինի ֆրանսական նոր դեսպան Պ. Բանպոն, չատ արդաւ սղի կերպով պիտի ընդունուի թէ ան միայն ի վիճակի է հանելու անհրաժեշտ հետեւանքները՝ դրական խնդիրներու վրայ բանակցելով ապահովելու համար երկու ազգերուն շահերու պաշտպանութիւնը։»

Ֆոսիշե Զայրուցկ չի կարծեր որ Պ. Էթիէն պաշտօն մը ունեցած ըլլայ կայսրմէ։ Կ'ըսէ թէ դիւանագիտական աշխատութիւնը վերապահուած է Պ. Բանպոնի, որ չի կրնար թոյլատրել որ դիպուածական դիւանագէտներ իր գործը սասնձնեն։

Կաթոլիկ Կերմանիա լրագիրն ալ կ'ըսէ թէ պարբերութիւնքերէ դատ ուրիշ բան մը չկայ և թէ էապէս ոչինչ փոխուած է։

—Պերլինի մէջ պաշտօնական անձ մը, որ իրաւեկ է, սա յայտարարութիւնները ըրաւ.

«Ֆոն Պիւլով իշխանին և Պ. Էթիէնի տեսակցութեանը մասին մէկ քանի լրագիրներ յայտարարեցին թէ Պ. Էթիէն Պերլին գալուն պաշտօնական կամ կէս-պաշտօնական որ և է պաշտօն չունէր. ֆոն Պիւլով իշխանը գիտէր արդարեւ թէ պաշտօնական հանգամանք ունեցող դիւանագէտ մը չէր որ կ'ընդունէր, այլ Ֆրանսացի քաղաքական մարդ մը, որուն կարեւորութիւնը և արժանիքը Ֆրանսայի չափ Գերմանիոյ մէջ ալ ծանօթ են։ Եւ կարելի է ըսել թէ այդ տեսակցութենէն տպաւորութիւն մը միայն մնացած է ֆոն Պիւլով իշխանին՝ խիստ պատասխանատու թէ՛ Պ. Էթիէնի անձնաւորութեանը մասին և թէ սա պարագային համար որ օտար քաղաքականներու հետ այդ կարգի տեսակցութիւններ և կարծիքի փոխանակութիւններ չահեկան և օգտակար միայն կրնան ըլլալ։ Եղածը խօսակցութիւն մը միայն ըլլալուն համար է որ դժուար է այս կամ այն կէսը չեշտել, վասն զի ամէն բանէ առաջ ընդհանուր հանգամանք մը ունէր։ Վերջապէս, իրողութիւնը իր իսկական սահմանին մէջ թողուլ, և անոր տարբեր հանգամանք մը չընծայելով, կարելի է ուրախ ըլլալ։»

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Պրուքսէլի թերթի մը Ուաշինկթընի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ, պաշտօնապէս թէեւ չընդունուիր, սակայն լուր կայ թէ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը որոշած է անյապաղ Խաղաղական ովկիանոսին մէկ համախմբել տասնըվեց զրահաւորներէ բաղկացած նաւատորմ մը։ Զմեղան պատճառներէ առաջ եկած է այդ որոշումը, բայց ամէնէն կարեւորն է անորոշ կացութիւնը ճաքոնական խնդրոյն կարգադրութեանը, որ սպառնալից կը նկատուի։

—Կրոպի Ուաշինկթընի թղթակիցը, որ ընդհանրապէս իրազեկ է, կը հեռագրէ թէ Մ. Նահանգաց ծովային նախարարութիւնը լուր հաներ է որ տասնվեց զրահաւորներ վերջնական կերպով Խաղաղական ովկիանոս պիտի զրկուին։ Նոյն թղթակիցը կ'ըսէ.— «Մեկնումը հապճեպ պիտի չկատարուի, բայց նաւատորմը տասերկու կամ տասնմեկ ամիսէն ճամբայ պիտի ելլէ։ Նախագահ Պ. Ռուզվէլթ հաւանած է այդ որոշման։ Խաղաղականի մէջ ոչ միայն զրահապատ յածաւորակներու զօրաւոր նաւաքարշի մը պիտի դըտնուի, այլ նաև զրահաւորներու նաւատորմ մը, որ աշխարհի և ոչ մէկ թշնամիէն պիտի վախնայ։ Թէեւ կրնայ ըսուիլ որ այդ որոշումը Ճաքոնի դէմ ուղղուած է, սակայն Մ. Նահանգաց կառավարութեան ընթացքը ցոյց պիտի տայ թէ ոչ ոքի դէմ ուղղուած է մասնաւորաբար։»

— Ուաշինկթընի արտաքին գործոց պաշտօնարանին մէջ բոլորովին արտառոց կը նկատուի Լոնտոնի մէջ հրատարակուած այն լուրը թէ Մ. Նահանգները առաջադրած ըլլան չեղոքացնել փիլիպպինեան կղզիները։ Այդ տեսակ չարաքիր մը ոչ յղացած և ոչ ալ նկատողութեան առած է Ուաշինկթընի կառավարութիւնը։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՔՈՆ

Ուաշինկթընի ճաքոնական դեսպան Աօքի կոմսին հետ տեսակցութեան մը արդիւնքը կը հրատարակուի Նիւ-Եորքի մէջ, նշանակալի նկատուելով։ Ճաքոնական դեսպանը յայտարարեր է թէ Բալթիմորնոյ մէջ Ճաքոնցիներուն ենթակայ եղած վիճակին Ճաքոնի մէջ առաջ բերած գրգռութիւնը հանդարտած է և թէ ինք արդէն միշտ անկարեւոր նկատած էր այդ գրգռութիւնը։ Աօքի կոմսը ըսեր է թէ սխալ է այն զրոյցը որուն համաձայն Սան-Ֆրանչիսքօ կատարելիք իր ուղեւորութիւնը յետձգած ըլլայ նոյն տեղիներու կացութեանը հետեւանքով։ Դեսպանը յարեր է թէ ճաքոնական ճաշարանի մը և ձկնարանի մը վրայ կատարուած յարձակումի մը նման անկարեւոր խնդրոյ մը համար քնաւ չէ տեսակցած նախագահ Պ. Ռուզվէլթի և արտաքին գործոց նախարար Պ. Ռութի հետ։ Աօքի կոմսը Զինու մէջ բաց դուռի խնդիրը ձեռք առնելով ըսեր է.— «Զինու մէջ բաց դուռի սկզբունքը պիտի պահպանենք։ Ոչ և ոչ ոք չի կրնար նախամեծարութիւն ունենալ և պիտի չուզենայ։ Ամէնքն ալ, առանց կողմակալութեան, հաւասար պիտի նկատուին։»

—Թոքիոյէն Նիւ-Եորք ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ.— «Կը վախցուի թէ մի՛ գուցէ շուտով երեւան գայ ռազմաղաշտ մը։ Թէեւ ոչ ոք կը խորհի պատերազմի վրայ, սակայն բարեացակամութեան և բարեկամութեան փոխադարձ զգացումները պիտի վտանգուին, եթէ շուտով միջոցներ ձեռք չառնուին՝ Թոքիոյի մէջ տիրող ընդհանուր զայրոյթը հանդարտեցնելու համար՝ Սան-Ֆրանչիսքոյի մէջ ձեռք առնուած հակաճաքոնական վերջին միջոցին դէմ, զոր ճաքոնցիները լրջիւ բռնաբարութիւն մը կը նկատեն դաշնադրութիւններով սահմանուած իրաւունքներու։»

—Ամերիկեան մաքսային նաւ մը Բրիսպիլով կղզեսուրբին Սէն-Բօլ կղզին առնելու քանրիրը ճարտնցիներ ձերբակալեց, որոնք փոկ կ'որսային։

ԼԱ ՇԷԻ ԴԵՍՊԱՆԱԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Թայմզ սա հեռագիրը ստացած է Լա Հէի իր թղթակիցէն.— «Ծովային իրաւունքներու յանձնաժողովը կը զբաղի օժանդակ մարտանաւերու և մարտանաւերու սահմանումը ճշդելու խնդրով։ Անգլիոյ պատուիրակները կը յայտարարեն թէ որ և է օժանդակ յածաւորակ և կամ որ և է համամսան նաւ, պատերազմիկ տէրութեան պատկանող և առեւտրական դրօշ կրող, բաց ծովի վրայ պէտք չէ որ պատերազմական նաւի վերածուի։ Այդ կարգի ամէն տեսակ նաւ նախ պէտք է մտնէ իր երկրին պատկանող նաւահանգիստ մը՝ մարտանաւի վերածուելու համար։ Միւս կողմէ, իրենց առեւտրական նանգամանքը վերստանձնելու համար, պէտք է նորէն մտնեն իրենց երկրին պատկանող նաւահանգիստ մը։ Այս սահմանումը ամէնէն աւելի կը շահագրգռէ ռուսական կամաւոր նաւատորմը, որուն նաւերը երբեմն կը հարկադրուին առեւտրական դրօշի տակ ճամբայ ելլել, որով նախապէս իրենց երկրին մէկ նաւահանգիստը մտնելու համար պիտի ստիպուին մինչեւ Պարթիկ ծովը երթալ։ Ինչպէս յայտնի է, ռուսեւճաքոնական պատերազմին առեն Սմոլենսք օժանդակ յածաւորակը հարկադրուեցաւ առեւտրական դրօշով ճամբայ ելլել և բաց ծովի մէջ մարտանաւի վերածուիլ։

ՔՐՈՂԸ ՊԱՏԻԻԸ

Երկուշաբթի օրուան դատավարութեան մէջ Պալմաչէտայի փաստաբանը, Պ. Պոնզիի, ինչպէս երէկ ծանուցինք կարգ մը նամակներ կարդալէ եռքը, սկսաւ մասնաւորաբար խօսիլ ամբաստանեալին վրայ. ըսաւ թէ Բարլոս Ուաթինկդըն իր բարեկամը՝ Էրնէսթօ Պալմաչէտան սպանեցաւ է, քանի որ մէկ քանի օր առաջ գիտէր թէ Էրնէսթօ չուզեր ամուսնանալ իր քրոջը հետ։ Ամբաստանեալին մօրը և սպանեալին միջև բուռն տեսակցութիւնը փեսդրարին 20ին տեղի ունեցած էր և ոչ թէ 24ին։ Արդարեւ գրգռութիւն մը տեղի ունեցած չէր և եթէ Օր. Ուաթինկդընն անպատուուած է, իր ծնողքը պատճառ եղած են, որոնք սարիպ էին Պալմաչէտան՝ ամուսնանալու։ Ոմիրը ոչ թէ ծնողքին թելադրութեամբը, այլ գէթ հաւանութեամբը կատարուած է։ Ամէն պարագայի մէջ որոշուած բան մը էր։ Եթէ Տիկին Ուաթինկդըն թող տուաւ որ զաւակը երթայ, պատճառը այն էր թէ անոր տեղ հայրը պիտի երթար։ Փաստաբանը յարեց թէ կանխամտածութիւնը հաստատուած է սա իրողութեամբ թէ Բարլոս Ուաթինկդընն, ոճիրէն մէկ քանի օր առաջ, վարժութիւն կը կատարէր ատրճանակ պարպելու համար։ Պ. Պոնզիի վկայի մը յայտարարութիւններէն սա եղրակացութիւնը հանեց թէ Բարլոս Ուաթինկդընն տեղեակ էր իր քրոջ գաղտնի յարաբերութիւններուն՝ Պալմաչէտայի հետ։ Փաստաբանը յարեց.— «Պէտք է սորվեցնել այս երիտասարդին թէ իր նմաններուն կեանքը իր ձեռքին մէջ չի գըտնուիր։ Եթէ մենամարտէր և իբրեւ պատուաւոր մարդ գործած ըլլար, պիտի դատապարտուէր, բայց հիմա իբրեւ վատ մարդասպան մը պիտի դատապարտուի»։ Ամբաստանեալը «վատ» բառը իմանալուն վեր ցատքեց, բայց իր փաստաբանները քովը փութալով զայն հանդարտեցուցին։

—Երեքշաբթի օրուան դատավարութեան պահուն ալ ունկնդիրները խիստ բազմաթիւ էին։ Հարցաքննիչ դատաւորը, որուն պաշտօն յանձնուած էր, Պ. Ուաթինկդընի բնակարանը երթալով գրաւելու տուիր այն փամփուշտներուն զորս Բարլոս Թոզած էր՝ ռովոլվէրը լեցնելէ եռքը, յայտարարեց թէ ուղղուած թիւով փամփուշտները գտած էր։ Պաշտպան փաստաբանը ըսաւ թէ այդ պարագան ցոյց կուտայ որ ամբաստանեալը ոճիրէն առաջ զէնքի վարժութիւն չէր կատարած։ Պ. Պոնզիի պատասխանեց թէ շատ մօտէն հրազէն պարպելու համար վարժութեան հարկ չկայ և թէ կանխամտածութիւնը պէտք եղածին պէս հաստատուած է այն իրողութեամբ թէ Պալմաչէտա մեկնելու որոշում առած օրը ռէվոլվէրներ գնած էր։ Պ. Պոնզիի հեգնեց այդ գործին մէջ քաղաքականութիւն խառնելու եղիգը և այն յայտարարութիւնը թէ Պալմաչէտա ընտանիքին պատկանողները կ'ուզէին վրէժ լուծել Ուաթինկդընի ընտանիքէն, վասն զի Զիլիի նախկին նախագահին հակառակորդներուն հետ կը գտնուէր Պ. Ուաթինկդընն։ Փաստաբանը՝ խօսքը աւարտելով ըսաւ թէ հարկադրուած է բողոքել ամբաստանեալին փաստաբաններուն ընթացքին դէմ, որով Պալմաչէտայի միտքը պզտալի ընելու կ'աշխատին։ Պ. Պոնզիի յարեց թէ իր պարտականութիւնը կատարած է մեռեալը պաշտպանելով։ Դատավարութիւնը քիչ մը ընդհատուելէ եռքը, ընդհանուր դատախազը սկսաւ խօսիլ, երդուեալներուն պարզելով իրենց գործին ծանրութիւնը։ Ցարեց թէ իր փոխանորդելը մարդկային ընկերութիւնն է և պաշտօնը կը պահանջէ պաշտպանել ընդհանուրը շանը։

ՊԱՅՔԱՐԸ "ՔԱՆԷՐ,,ԻՆ ԴԷՄ

Մարկպորու Հաուզի մէջ, երկուշաբթի օրը, Կալլէսի իշխանը նախագահեց՝ «քանէրի» մասին գիտական ուսումնասիրութեանց կատարման յանձնաժողովին նիստին։ Նշանաւոր գիտուն Սըր Ուիլեամ Զըրլ, նախորդ տարուան աշխատութիւնները թուելով, ըսաւ թէ խուզարկութիւնները առաջուան ընդհանուր գիծերուն հետեւած են և ձեռք բերուած նոր տեղեկութիւնները բնաւ չեն հաստատեր այն «թէզը» թէ «քանէր»ը կ'ընկերակցի որ և է մնունդի ձեւի մը։ Մի միայն բանջարեղէնով մնանող ժողովուրդները նուազ ենթակայ ըլլալու երեւոյթը չունին այդ հիւանդութեան, քան թէ անոնք որոնց մնունդը խառն հանգամանք մը ունի։ 1905ին վիճակագրութեանց նայելով, հաշիւ եղած է որ հիմա երեսուներկինգ տարիքը անցուցած այրերէ տասերկուքէն մէկը օր մը «քանէր»էն պիտի մեռնի. նաև միեւնոյն տարիքը ունեցող կիներէն ութէն մէկը։ Ասկէ մէկ քանի տարի եռքը, փոքր մուկերու վրայ կատարուած փորձերու շնորհիւ, հաւանօրէն կարելի պիտի ըլլայ սահմանել թէ «քանէր»ը միեւնոյն ընտանիքին անդամներուն միջև ճարակելու հակում մը ունի թէ այդ հակումը միայն անցատական է։

ԼԷՈՐՈԼՏ ՆԱԽԿԻՆ ԱՐՇ-ԴՈՒԷՔՍԻՆ
ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Լէորոլտ նախկին արշիդուքսին և իր կնոջ՝ Տիկին Ատամովիչի միջև ծագած ամուսնական վէճը երկուշաբթի օրը Ժընէվի նախնական դատարանին կողմէ կարգադրուեցաւ ամուսնալուծման վճռով մը՝ պատճառ երկուքէն և ոչ մէկին դէմ ըլլալու։ Ինչպէս կը յիշուի, նախկին արշիդուքսը իր բոլոր տիտղոսներէն հրաժարած էր՝ ամուսնանալու Օր. Ատամովիչի հետ, որ դերասանուհի էր և Թղթատարական պաշտօնեայի մը աղջիկը։ Ամուսնութենէն եռքը ամոլը հաստատուեցաւ Զուրիխերիոյ մէջ։ Նախկին արշիդուքսը զուիցերիական ազգութիւն ընդունեց և Լէորոլտ Վէօլֆինկ անունը ստացաւ։ Տիկին Վէօլֆինկ, պարզ կեանքի կուսակցութիւնն յարեցաւ մեծ եռանդով. արտաքոց հագուստներ հագաւ, արեւի լոգանք կատարեց և սպասաւոր ունենալ բնաւ չուզեց։ Լէորոլտ նախ աչք դոցեց իր կնոջ այդ արտակարգ ընթացքին, սակայն քիչ եռքը ամուսնական կեանքը իրական մղձաւանջ մը եղաւ, վասն զի Տիկին Վէօլֆինկ որոշած էր բնաւ չլուացուիլ և իր տանը մէջ նողկալի աղտեղութիւն մը կը տիրէր։ Դատարանին վճռին մէջ ըսուած է որ կինը իր երկանը անկարելի ըրած էր կենակցութիւնը, առանց նկատողութեան առնելու Լէորոլտի ըրած մեծ զոհողութիւնը։ Դատաւորութեանց առեն կինը երեւան չեկաւ։ Նախկին արշիդուքսը դեռ փընտրել կը գտնուի, ուր ժամանակ մը պիտի մնայ։

ՍԱՔՍՈՆԻՈՅ ԼՈՒԻԶ ՆԱԽԿԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՒՆ ՆՈՐ ԱՐԿԱՄՆԵՐԸ

Հռոմէն հետեւեալը կը հեռագրեն Բարիզի թերթի մը.— Սաքսոնիոյ նախկին Լուիզ իշխանուհին վիպական արկածները շահեկան հակահարուած մը ունեցան Հռոմի մէջ։ Նախկին իշխանուհին Ֆիորենցա գտնուած միջոցին, ժամանակ մը հիւրընկալուեցաւ Կոմիչչարտիի կոմսին տունը։ Կոմսը այնքան տաք վերաբերում մը ցոյց կուտար նախ՝ ին իշխանուհիին, որ կոմսին կինը նախանձեցաւ և ամուսնալուծում պահանջեց ու ձեռք բերաւ։ Կինը իր աղջկան հետ, որ հիմա վեց տարեկան է, Հռոմի մէջ հաստատեց իր բնակութիւնը։ Կուիչչարտիի կոմսուհին աղջիկն է Գուիսելի արժանթինեան դեսպան Պ. Մորէնոյի։ Դատարանը որոշած էր որ վեց ամիսէն հօրը յանձնուի դաւակը։ Կուիչչարտիի կոմսը երկուշաբթի օրը Հռոմ գնաց իր Թողած կնոջ բնակարանը՝ աղջիկը առնելու համար, բայց մեծ եղաւ յուսաբեկութիւնը, վասն զի քառասունրեմ ժամ առաջ մայրը ու աղջիկը մեկնած էին։

ՇԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԷՆ-ԱՄԱԼԳԷԻ արարողութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ Համիտիէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը կէսօրին նոյն մզկիթը գնաց փառաւոր հանդէսով և ուրբաթի աղօթքը կատարելէ եռքը Կայս. Պալատ դարձաւ։ Հիւրանոցին մէջ կը գտնուէին Անգլիոյ, Իտալիոյ, Ամերիկայի ու Աւստրիոյ-Հունգարիոյ դեսպանները՝ իրենց առաջին թարգմաններով և օսարազգի հիւրեր։ Ներկաներէն ոմանք արժանացան Կայս. մեծարանաց։

ՊԱՏՇԱՅՈՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՈՒՄ.— Երէկ, ուրբաթ, Սէլամլըքի արարողութենէն եռքը, Վեհ. Սուլթանին կողմէ հրաւիրուած պատուոյ հիւրերուն, Անգլիոյ դեսպան Սըր Նիքոլաս Օ' Քոնոր, Իտալիոյ դեսպան Իմբերիալի մարքիզը, Ամերիկայի դեսպան Պ. Լէյշման և Աւստրիոյ-Հունգարիոյ դեսպան Թալլավիչինի մարքիզը պատիւ ունեցան ոչ-պաշտօնապէս ներկայանալու Ն. Կ. Վեհափառութեան։

ԹՈՒՐՔԻՍ ՍԻՐ ՈՒՈՒՄԱՆԵՍ.— Ռումանիոյ թագաւորին նուիրուած ակադեմիան թագաւորին ներքուած ակադեմիան Իմթիազի պատուանշանը տանող պատուիրակութիւնը, զոր կը կազմեն կայս. անձնական սպայակոյտին միւշիր Ապտուլլան փաշա, կայս. Պալատան քարտուղարներէն Բէֆիգ պէյ և կայս. Թիկնապահ հազարապետ Նէճիպ պէյ, երէկ կ. Պոլիս ժամանեց Բէլօպէճէնի շոգենաւով և Բերայի օթէյները իջեւանեցան։

ԴԷՐԳԻԲԼԻՍԷՆ կը գրեն թէ տեղւոյն ժողովուրդը չերամաբուծութեան ձեռնարկելով, այդիներու մէկ մասը թթաստան վերածած է։ Թթաստանները բաւական հասած ըլլալով, մէկ քանի հազար քիլօ խոզակ ձեռք կը բերուի։ Այդ բերքը, կլիմային յարմարելովը, շատ լաւ է։ Այս տարուան խոզակը թէ՛ մեծաքանակ է և թէ լաւ տեսակէ։ Ցարմար կը նկատուի հոն ալ «միզան» մը հաստատել, որպէս զի չերամաբոյծները մինչեւ Լոնդրէ երթալ չկարգադրուին։

ԴԵՐՄԱՆԻՈՅ դեսպանի փոխանորդ Պ. Քիսերլէն Վախթէր, առջի օրը, Թարապիոյ ամբարանոցին մէջ սեղան մը տուաւ, որուն ներկայ գտնուեցան Աւրատրոյ ու Ռումանիոյ դեսպաններ և ուրիշ հրաւիրեալներ։

ՊՈՒԼԳԱՐԱԿԱՆ գորվակառաջ Պ. Կէչով, որ արձակուրդով Սոֆիա կը գըտնուէր, երէկ կ. Պոլիս վերադարձաւ իր տիկնոջ ու զաւակներուն հետ։

ԿԱՅԾԱԿ.— Երէկուան անձրեւը աւելի յորդառատ տեղաց Մարմարիզոյի մէջ ու չոլակաները։ Նոյն միջոցին երկաթգիրի կայարանին մօտ վանական Պ. Նաքօ Բարուի քարուկիր տանը ծխնելոյզին վրայ կայծակ իջաւ և ծխնելոյզը իր վիճակին մէջ դիմացի կողմը Մալլում պէյի տանը առջև ինկաւ. այդ տունին արտաքին մասը ծածկող տախտակները երկաթէ վանդակորը կոտրտեցան։ Կայծակը ծխնելոյզէն խոնանոց իջաւ, ամանները տակնուվրայ ըրաւ, փողոց ելաւ, հոն քսան մետրի չափ չորջան մը կատարեց։ Հոն գտնուողները ականատես եղան կայծակին այդ շահատակութիւններուն։ Բարեբախտաբար մարդ չեն մնար։ միայն տնեցիները ու դրացիները վախ մը կրեցին։

ՀԷՐԱՆ.— Երէկ իրիկուն ժամ 11ին հրդեհ ծագեցաւ Արնավուտքէյ Պալլա փողոց Սիմոնաքիի բնակած տանը ծխնելոյզէն, սակայն անմիջական օգնութիւններով կարելի եղաւ վտանգին առաջքը առնել. միայն տանը արտաքին մասը ծածկող տախտակները այրեցան։

ՈՒՆԳԱՐԱՑԻՆ Գաֆէլի գինետան մէջ, առջի իրիկունը, ծանպազ Մէհմէտ Ալի և Գուլթրէճ Ալի անուն երկու անձեր միասին արբեցան. քիչ վերջը դուրս եկան գինետունէն։ Մէկը միւսին առաջարկեց Ղալաթիա անցնել. համաձայնութիւն չգոյացաւ և այդ պատճառով սկսան կռուիլ։ Գուլթրէճ Ալի դաշոյնը քաշելով իր հակառակորդը ծոծրակէն վիրաւորեց ու փախաւ։ Վիրաւորը, ծոծրակէն արիւնները հոսելով, Ունգարանի ոստիկանութեան պահանոցը դիմեց և իրողութիւնը պատմեց։ Ծանպազ Մէհմէտ Ալի կեդրոնական բանտին հիւանդանոցը ղրկուեցաւ, սակայն երէկ առտու մեռաւ։ Գուլթրէճ Ալի քիչ եռքը ձերբակալուեցաւ և հարցաքննուելով խոստովանեցաւ գործած ոճիրը։

ԹԱԹԱՎԼԱ. բնակող յանձնակատար Պորկորուլը, առջի գիշերը, Քալեոնը Գուլլէքի մէկ փողոցէն անցած ատեն երկու գլխարկաւոր անձեր՝ մէկը երկայնահասակ ու միւսը միջահասակ, դէմը ելան։ Ատոնցմէ մէկը Պորկորուլոյի կոկորդը սեղմեց և միւսն ալ սկսաւ գրպանները խառնել։ Պորկորուլը հուժկու ըլլալով բաւական դիմադրեց, բայց չարագործներուն սպառնալիքներուն հանդէպ ճարահատ մնաց։ Նոյն միջոցին փողոցին վերի կողմէն երկու հոգի կուգային։ Չարագործները ատոնց ոտքի ձայնը իմանալով փախան, միայն ժամացոյցին շղթան յափշտակած էին։

ԶԷՊԵՏԱ.— Երէկ իրիկուն ժամ 11ին հրդեհ ծագեցաւ Արնավուտքէյ Պալլա փողոց Սիմոնաքիի բնակած տանը ծխնելոյզէն, սակայն անմիջական օգնութիւններով կարելի եղաւ վտանգին առաջքը առնել. միայն տանը արտաքին մասը ծածկող տախտակները այրեցան։

ՈՒՆԳԱՐԱՑԻՆ Գաֆէլի գինետան մէջ, առջի իրիկունը, ծանպազ Մէհմէտ Ալի և Գուլթրէճ Ալի անուն երկու անձեր միասին արբեցան. քիչ վերջը դուրս եկան գինետունէն։ Մէկը միւսին առաջարկեց Ղալաթիա անցնիլ. համաձայնութիւն չգոյացաւ և այդ պատճառով սկսան կռուիլ։ Գուլթրէճ Ալի դաշոյնը քաշելով իր հակառակ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅԵՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կալացի օսմ. ընդհ. հիւպատոս և Դանուբի Միջազգային Յանձնաժողովին օսմ. պատուիրակ Մանուէլ էֆ. Ազարեան, որ Կ. Պոլիս եկած է Ռումանիոյ հետ կնքուելիք առեւտրական դաշնագրին բանակցութեանց մասնակցելու համար, երէկ Ս. Պատրիարք Հօր այցելեց։

ԵՐԻՑԵԱՆ ՍԲՐԱՋԱՆ

Տ. Գէորգ արքեպիսկ. Երէցեան ասկէ առաջ նամակ մը ուղղելով Ս. Պատրիարք Հօր, չնորհակալութիւն յայտնելէ ետք որ Ազգ. Վարչութիւնը իր անունը դրած էր առաջնորդական ընտրելեաց ընդհանուր ցանկին մէջ,—որ հրատարակուեցաւ արդէն, — աւելցուցած էր թէ ինք չի կրնար ընդունիլ Ազգ. Պատրիարքարանի կողմէ իրեն առաջարկուելիք որ և է հովուական պաշտօն։

Տ. Գէորգ արքեպիսկ. ինք ուղղակի նամակ մը ուղղած է Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարքին, և սոյն նամակէն մէկ օրինակն ալ հաղորդած է Օրմանեան Ս. Պատրիարքին։

ՎԱՍՍՕՐ. ԳԱԼԱԹԻԱ, ԷՖ.

Գոհութեամբ կ'իմանանք թէ, Բ. Դրան իրաւագէտ խորհրդական Վասսիլ. Գալաթիա էֆ. Նորատունկաեան կատարելագործ ապաքինած ըլլալով իր վերջին հիւանդութենէն, այսօր կամ երկուշաբթի պիտի սկսի յանախել իր պաշտօնատեղին։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Դատաստանական Խորհուրդը իր շաբաթական նիստը գումարեց երէկ Պատրիարքարանի մէջ, ատենապետութեամբ Տոքթ. Ալլահվէրտեան էֆ.ի և զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով.— 1. 29 տարիներէ ի վեր կնոջմէն բաժնուած անձ մը այս անգամ ըողոքագրով մը իր կնոջ բարոյականին դէմ կարգ մը ամբաստանութիւններ ըրած ըլլալով, Խորհուրդը լսեց այդ անձին բերանացի բացատրութիւնները և որովհետեւ կինը՝ եղած հրաւէրին հակառակ՝ ներկայացած չէր, քննութիւնը թողուցեաւ յաջորդ նստին՝ լսելու համար նաեւ կնոջ բացատրութիւնները։

2. Այր և կին մը 10 տարիներէ ի վեր բաժնուած կ'ապրէին իրարմէ, և այրը թէ՛ Ս. Հայրապետին և թէ Ս. Պատրիարքին մատուցած ազերսագրերով ամբաստանած էր իր կինը իբր անբարոյական, ասոնց խնդրոյն քննութիւնը Դատաստ. Խորհրդոյ յանձնարարուած ըլլալով, այր և կին ներկայացան և երկուքն ալ երկարօրէն պարզեցին իրարու բարոյականին դէմ ունեցած գանգատներն, և թէեւ Խորհուրդը չանց հաշտութիւն գոյացնել այս երկուքին միջեւ, սակայն անկարելի ըլլալով՝ քննութեան ենթարկուեցան երկու կողմանց ամբաստանութիւնները։

3. Կին մը ժամանակէ մը ի վեր իր ամուսինը լքած և խոյս տուած ըլլալով ամուսնական յարկէն, ամուսնոյն ըողոքանացը վրայ այր ու կին ներկայացան և կինը երկանը բնաւորութեան մասին գանգատներ ընելով մերժեց իր բարոյականին դէմ անոր ըրած ամբաստանութիւնները, և թէեւ Ժողովը յորդորեց երկուքն ալ հաշտուիլ ու կենակցիլ և խնամարկել իրենց զաւակները, սակայն կարելի չեղաւ համոզել զիրենք։ Երիկը մէկ կողմէ պընդեց կնոջը անբարոյականութեան վրայ և կինն ալ միւս կողմէ մերժելով այդ ամբաստանութիւնը՝ պնդեց երկանը բնաւորութեան մասին ըրած գանգատներուն վրայ։

4. Կին մը ասկէ առաջ անբարոյական ընթացքի մէջ գտնուած ըլլալով, երիկը Պատժական Ատենին դիմած և հաստատած էր կնոջը անբարոյականութիւնը, սակայն պահ մը վերջ հաշտուած և ժամանակ մը կենակցած էին։ Այդ կնոջ երիկը Դատաստ. Խորհրդոյ մատուցած ըողոքագրով մը յայտնելով որ կինը դարձեալ ամուսնական յարկէն խոյս տուած՝ անբարոյական կեանք մը կը վարէ, այր և կին ներկայացան Դատաստ. Խորհրդոյ և կինը մերժեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնը, ըսելով թէ երկանը հետ հաշտուելէն վերջ՝ անբարոյական որ և է ընթացքի մէջ գտնուած չէ։ Իսկ երիկը պնդելով կնոջը այդ վերջին ընթացքին վրայ՝ խոստացաւ վկաներով եւս հաստատել կնոջը այժմեան անբարոյական կենցաղը։

5. Խորհուրդը զբաղեցաւ իր անցեալ նիստերէն մնացած ամուսնական երկու խնդրոյ քննութեամբ, և վերջացած նկատելով դատավարութիւնը, ուսումնասիրութիւնը թողուց յաջորդ նստին։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱՓԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երէկ, Յունաց Պատրիարքարանի մէկ քահանային ընկերակցութեամբ Ազգ. Պատրիարքարան եկաւ Գում-Գաբուցի հայ աղջիկ մը, Ովսաննա անուն, տասնրուութ տարեկան, և ներկայացաւ Փոխանորդ Սրբազանին։ Ովսաննա յայտարարեց թէ իր յօժար կամքը կը բաժնուի մայրենի եկեղեցիէն, յունական դաւանութիւնն ընդունելու համար։ Աւելորդ է ըսել թէ այս դաւանափոխութեան չարժառիթը ամուսնութիւնն է։ Ովսաննայի սիրային խաչալին մարմնացումն էր... սքեմի աչկերտ մը։

Աղջկան մայրը, մեծ մայրը և աղգականները հետեւած էին անոր և Փոխանորդարանի սրահին մէջ կը ջանային համոզել զինքը որ ետ կենայ իր խորհուրդէն։ Մեծ մայրը մանաւանդ, ինքնուսուն տարեկան կին մը, լալագին աչքերով և դողդողար մարմնով, պաղատանքը այն ատենն առաջ տարաւ որ պահ մը իր թոռան տարերուն փարեցաւ։ Բայց կ'երեւայ թէ սիրային ամուսնութեան գաղափարը խորապէս արմատացած էր Գում-Գաբուցի աղջկան մարքին մէջ, վասն զի անդրդուելի մնաց ծնողական այս աղաչանքներուն։

Հարկ եղած ձեւակերպութիւնք կատարուեցան Փոխանորդարանի մէջ և Ովսաննա յոյն քահանային ընկերակցութեամբ ծէնէրի Պատրիարքարանը վերցուեցաւ Պոլսոյ Պատրիարքարանը վերադարձաւ, ամուսնական հրամանին սառնալու։

Առաջիկայ յուլիս ամսուան մէջ Ուսումն. Խորհուրդը բացառիկ նիստեր պիտի գումարէ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին, յատկապէս զբաղելու համար Կազմական Կանոնագրին վերանայման գործով, ինչպէս նաեւ դպրոցներու յատուկ ներքին կանոնագրի մը պատրաստութեան խնդրով։

—Տ. Դաւոնդ եպսկ., լուսաբարապետ Ս. Էջմիածնի, խնդրագրով մը դիմած էր Սինոդին, մայր-տաճարին համար երգիչներ վարձելու նպատակով և առաջարկած էր երկու ընթացաւարներ։ Սինոդը պատասխաներ է որ վանական հասոյթներուն գրեթէ կէսը Հոգեւոր ճեմարանին համար կը ծախսուի, ուր յուրջ 300 հոգի կ'ուսանին և ասոնց պարքն է եկեղեցւոյն սպասաւորել։ հետեւաբար երգիչներ վարձելու պէտք չի տեսներ։ Այս իմաստով պատուէր տրուեր է Հոգեւոր ճեմարանի վարչութեան, որպէս զի ըստ առաջնոյն ամէն օր ճեմարանի սաներէն երգիչներ ղրկուին Մայր-Տաճար։

—Ս. Էջմիածնայ Սինոդը պատուիրեր է Մայր Աթոռի տպարանի վարչութեան, որպէս զի 1839 թ. 80 կոպէկի գումար մը տրամադրելի պահէ Աստուածաշունչի տըպագրութեան յատկացուելու համար։

—Մայր եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի ընտրութիւնը պիտի կատարուի յուլիս 1ի կիրակին։ Ընտրողական ժողովը կը կազմեն՝ հրաժարեալ Թաղ. Խորհուրդի անդամները։

—Ֆօքշանի եկեղեցիէն քահանայ մը խնդրուած ըլլալով Պատրիարքարանէն, այդ հոգեւոր պաշտօնին յարմար Հայատուեցաւ Գանթիլի Տ. Եղիազար քհնյ. Աշճեանը։

—Պէրութի ամերիկեան բժշկական Համալսարանին տարեկան քննութիւնները տեղի ունեցեր են Կ. Պոլսէն գացած քննիչ մարմնին ներկայութեան։ Այս տարի բժշկական վկայական ստացեր են 23 ուսանող, որոնց 15ը Հայ, 7ը Արաբ, և 1ը Յոյն։ Իսկ դեղագործական ճիւղի շրջանաւարտներն են 10, որոնց 4ը Հայ։

Բժշկական վկայական ստացող Հայերն են, Տեարք.— Գրիգոր Թէքէեան (Թալասցի), Յակոբ Խայաեան (Հաճընցի), Կիւլպէնկ Կիւլպէնկեան (Թալասցի), Լուսիկ Հալէպեան (Այնթապցի), Վահան Ղազարեան (Մարզուանցի), Կարապետ Մելիքեան (Արաբկիրցի), Սենեքերիմ Նեզիպլեան (Այնթապցի), Տիրան Գէզիրճեան (Ատանացի), Կարապետ Պիւլպիւլեան (Թօքատցի), Սարգիս Մահկեան (Զուրտուրցի), Արմենակ Սէրայտարեան (Սեբաստացի), Արմէն Սիւնի (Սեբաստացի), Հայկազուն Տապաեան (Ատանացի), Օգէն Տէր-Յարութիւնեան (Վանեցի) և Բիւզանդ Տօնիկեան (Կէմէրեկցի)։

Իսկ դեղագործութեան վկայական ստացողներն են՝ Տեարք Մովսէս Իշխանեան (Ատանացի), Տիգրան Զէրքէզեան (Զանկերցի), Արշակ Զօրպաճեան (Մարաշցի) և Կիւրոս Ուրկանճեան (Ամասիացի)։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՇՈՒՐՋԸ

Բ.Յ.ՇԵԱԿԱՆ ՄԻՋԱԴԱԿՊ ՄԸ

Ազգ. Հիւանդանոցի վիրաբուժապետ Զարդարեան էֆ.ի և Տօքթ. Իփլիքճեան էֆ.ի միջեւ ծագած մրցակցութիւնը և այս առթիւ փոխանակուած անարգական խօսքերը կարդացինք։ Տօքթ. Զարդարեան էֆ.ն քանի որ պետ է պարտ էր Պատ. Հոգաբարձութեան դիմել և պաշտօնական գրով յայտարարել թէ վիրաբուժական սրահին հոգածութեան համար մինակ օգնական Տօքթ. Իփլիքճեան էֆ.ն անբաւական է և կամ այս վերջինոյն դէմ գանգատիլ իր թերի հոգածութեանց մասին։ Տօքթ. Իփլիքճեան իբրեւ օգնական՝ ուղղակի Հոգաբարձութեան դիմելու իրաւունք չունէր իր անբաւականութիւնը յայտնելու համար, քանի որ պետը ներկայ էր, վասն զի պետին արժանապատուութեանը կը դպէր։ Ժամանակին մենք ալ, ինչպէս և ուրիշ շատեր օգնական բժիշկ և կամ վիրաբոյժ եղած ենք զանազան հիւանդանոցներու մէջ, և ոչ երբեք այսպիսի անարգանք և թշնամական խօսքեր լսած չենք մեր պետերէն և պետ ըլլալով հանդերձ՝ մեր սորակարգեակներուն բան չենք։ Տօքթ. Զարդարեան էֆ. չունէր երբեք իրաւունք Հիւանդանոցի սրահին մէջ հիւանդաց առջեւ իրեն պէս բժիշկ մը նախատելու։ Տօքթ. Իփլիքճեան էֆ.ն Տօքթ. Զարդարեանի աշակերտը չէր և ոչ ինքը՝ անոր վարժապետը, քանի որ ինքն ալ անոր պէս վկայեալ բժիշկ մըն է և իր բժշկական վկայագիրը Տօքթ. Զարդարեան էֆ.ի կողմէ չնորհուած չէ։ Տօքթ. Իփլիքճեան էֆ.ն Տօքթ. Զարդարեանի աշակերտը չէր և ոչ ինքը՝ անոր վարժապետը, քանի որ ինքն ալ անոր պէս վկայեալ բժիշկ մըն է և իր բժշկական վկայագիրը Տօքթ. Զարդարեան էֆ.ի կողմէ չնորհուած է։ Տօքթ. Զարդարեան էֆ.ի միջեւ ծագած մրցակցութիւնը՝ Հիւանդանոցի սրահին մէջ հիւանդաց առջեւ իրեն պէս բժիշկ մը նախատելու։ Տօքթ. Իփլիքճեան էֆ.ն Տօքթ. Զարդարեանի աշակերտը չէր և ոչ ինքը՝ անոր վարժապետը, քանի որ ինքն ալ անոր պէս վկայեալ բժիշկ մըն է և իր բժշկական վկայագիրը Տօքթ. Զարդարեան էֆ.ի կողմէ չնորհուած է։

ՏԱՆԻԷԼ ԼԷԶԻԷՕՐ

ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

ԵՐԲՈՐԴ ՄԱՍ

ՏԻԿԻՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒՀԻՆ

Ա.

ԾԱԳԿԱՄԱՐՏ

Ամբոխը սկսաւ ծիծաղիլ։ Բայց ժպիտները դառն արտայայտութիւն մը առին կարգնցու աղջիկ ունեցող մայրերու չբարեացակամութեան վրայ։

— Մ՚ղջ որ այդ անունը և հարբու